

Логістика незворотності

Чи стане «Маршрут Трампа» страховкою від нової війни на Південному Кавказі

Січень 2026 року може увійти в історію Південного Кавказу як період, коли багаторічна парадигма «ні війни, ні миру» почала трансформуватися в прагматичну, хоча і вкрай крихку, реальність торговельно-логістичного співробітництва. Вперше за три десятиліття вірмено-азербайджанське врегулювання виходить зі стерильних кабінетів дипломатів і переноситься на залізничні колії та митні термінали.

Узгодження 14 січня у Вашингтоні рамок проєкту TRIPP («Маршрут Трампа»), пов'язане з першими практичними кроками щодо транзиту вантажів з Азербайджану до Вірменії та прямими угодами Єревана з Баку, створює принципово нову архітектуру регіональної кооперації та, як наслідок, безпеки. Але за сухими цифрами вантажопотоку і юридичними формулюваннями ховається головне питання для Єревана: чи є ця нормалізація стратегічним вибором Баку, що веде до незворотного миру, чи лише тактичною паузою, після якої, при зміні геополітичної кон'юнктури, може відбутися повернення до силового тиску?

Від декларацій до цифр

Фундаментальна відмінність нинішнього етапу врегулювання – матеріалізація процесу. Якщо раніше сторони обмінювалися картами мінних полів, проєктами угод і взаємними звинуваченнями, то сьогодні Єреван оперує конкретною статистикою: тисячі тонн російського і казахстанського зерна, призначеного для вірменського ринку, транзитом перетинають територію Азербайджану (з подальшим проходженням через Грузію), а в саму Вірменію вперше в пострадянській історії почали надходити азербайджанські нафтопродукти.

Позитивна регіональна динаміка вже відбивається на внутрішньому ринку: завдяки імпорту з сусідньої країни вартість палива знизилася майже на 80 драмів за літр (близько \$0,21). Це і є той самий

«дивіденд миру» для пересічного громадянина, який може стати базою передвиборчої кампанії влади перед парламентськими виборами в червні 2026 року. На тлі втоми суспільства від перманентного конфлікту і наслідків поразки у війні 2020 року економічна прагматика формує запит на стабільність ефективніше, ніж будь-які ідеологічні гасла.

Паралельно на ділянці Єрасх – Садарак фахівці двох країн спільно інспектують залізничне полотно, оцінюючи його придатність для руху важкої техніки в напрямку Нахічевані. Сам факт, що представники держав, які ще вчора ворогували, стоять на одному насипі і обговорюють технічні параметри колії, а не лінію вогню, свідчить про кардинальний зсув у сприйнятті реальності. Єреван форсує події, прагнучи максимально наситити процес нормалізації незворотними факторами до електорального циклу 2026 року.

Влада Вірменії виходить з імперативу: найкраща страховка від сходження мирного процесу з рейок – це працююча інфраструктура, зупинка якої завдасть неприйнятної економічної шкоди всім регіональним гравцям. Стратегія Єревана полягає у створенні щільної мережі торговельно-економічної та логістичної взаємозалежності. І хоча критики називають цей підхід небезпечною помилкою, наполягаючи на пріоритеті відновлення військово-політичного балансу сил, логіка уряду протилежна: безпека забезпечується не стільки армією, скільки створенням умов, за яких сусідам вигідніше торгувати з Вірменією, ніж воювати.

Геополітична страховка

Безумовним стрижнем нової архітектури, схоже, стає проєкт TRIPP. Документ, підписаний главою МЗС Вірменії Араратом Мірзояном і держсекретарем США Марко Рубіо, пропонує креативний вихід з головного післявоєнного глухого кута. Єревану потрібно було відкрити комунікації для зв'язку Азербайджану з Нахічеванню без екстериторіального «коридору» і втрати суверенітету, одночасно задовольняючи жорстку вимогу Баку: азербайджанські громадяни і вантажі не повинні мати фізичного контакту з вірменськими прикордонниками.

Знайдене у Вашингтоні рішення можна охарактеризувати як «гібридний суверенітет» під американським протекторатом. Модель «Фронт-офіс / Бек-офіс» елегантно розділяє сервіс і безпеку. Приватні оператори беруть на себе взаємодію з клієнтами, швидкість і комфорт транзиту, що є критично важливим для Баку. За цим фасадом вірменська держава (митниця, прикордонники і СНБ)

зберігає повний «бек-офісний» контроль.

Головний політичний запобіжник – структура власності «Компанії розвитку TRIPP». Передача американській стороні 74 відсотків акцій терміном на 49 років – це не комерційна угода, а геополітична страховка. Будь-яка спроба силового прориву перестає бути локальним інцидентом: це трактується як атака на стратегічний актив США і мотивує адміністрацію Трампа забезпечувати стабільність маршруту.

Вплив старих гравців

Перекроювання логістичної карти регіону неминуче веде до перегляду ролі традиційних гравців, насамперед Росії. Недавнє звернення прем'єра Нікола Пашиняна до РЖД – концесіонера вірменських залізниць – звучить як ультиматум: або компанія оперативно відновлює зруйновані після розпаду СРСР шляхи до кордонів Азербайджану і Туреччини (на інших ділянках, що не зачіпають рамки TRIPP), або це зробить вірменський уряд. Це маркер закінчення епохи російської монополії на транспортну зв'язність Південного Кавказу.

Якщо раніше Москва сприймалася як безальтернативний гарант безпеки комунікацій, то тепер Єреван замінює російську присутність західним капіталом і прямими договорами з сусідами. При цьому вікно можливостей для Москви залишається відкритим, але на прагматичних умовах: кооперація можлива в обмін на відновлення залізничних гілок, без яких повноцінний перезапуск регіональної логістики неможливий.

Туреччина і Азербайджан де-факто приймають нові правила гри. Анкара хоч і продовжує використовувати чутливий для Єревана термін «Зангезурський коридор», на практиці обговорює параметри TRIPP, де суверенітет Вірменії не оскаржується. Схоже, для Туреччини прагматизм переважає: робочий маршрут через Вірменію під гарантії США вигідніший, ніж вічна блокада або війна.

Стійкість конструкції

Наскільки стійка ця конструкція? Чи можна говорити про реальний рух до миру, від якого неможливо буде відмовитися?

На даному етапі Баку діє раціонально, але це тактичний прагматизм, а не стратегічний мирний вибір. Ільхам Алієв отримує бажане –

зв'язок з Нахічеванню і вихід на ринки. Однак поточну ситуацію поки що не можна назвати незворотною, і ось чому.

По-перше, вся архітектура тримається на рамкових домовленостях і політичній волі поточних адміністрацій. Без всеосяжного мирного договору, ратифікованого парламентами і визнаного міжнародним співтовариством, будь-який транзит залишається заручником політичного настрою. Юридичний фундамент під економічними процесами поки що хиткий.

По-друге, існує ризик «енергетичної пастки». Вірменія диверсифікує поставки і знижує залежність від Росії, але ризикує новою залежністю від Азербайджану. В умовах миру це фактор стабілізації, а в кризу – інструмент тиску.

По-третє, згода Азербайджану на TRIPP продиктована бажанням налагодити відносини з адміністрацією Трампа. Якщо увага США до регіону ослабне або якщо Росія вирішить вжити активних контрзаходів для повернення свого впливу, Баку може повернутися до силового сценарію, звинувачуючи Вірменію в нездатності забезпечити безпеку маршруту.

Таким чином, TRIPP створює потужний економіко-логістичний і політичний механізм стабілізації, але називати його повністю незворотним ще зарано. Поки у Баку зберігається військова перевага і відсутність жорстких юридичних обмежувачів, силовий сценарій залишається в силі, хоч і «під столом», як план «Б».

Аршалуйс Мгдесян

Аршалуйс Мгдесян (Arshaluis Mghdesyan) – журналіст, політичний оглядач і ведучий онлайн-телебачення CivilNet

